

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Liber Tertivs De secundâ imperiali familiâ Xanga.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU,

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER TERTIUS

De secundâ imperiali familiâ XANGA.

IMPERATOR PRIMUS

TANGUS.

Imperavit annis XIII.

*Cylo 16. anno
32. ante Chri-
stus 1766.*

Odem, quo KIEUS ejectus est, anno apud Sinas TANGUS regnare coepit, is qui primus familiam in XANGAM Imperatoris nomen intulit, à suâ olim dynastiâ, cùm regulus esset, attributum. Hunc etiam annum Sincenses historici TANGI nomine & imperio insigniunt, more majorum, quoties in novam stirpem regnum transfertur, id observantium. Ut enim bono Imperatori honos ille habetur, ut annum, quo ex hac vitâ decessit, ei velut adhuc viventi, ascribant, qui de mortuo succedunt; ita sequitur illum infamia, qui suo scelere jus regnandi à posteris alienavit. Memorant hunc Imperatorem tanto omnium applausu lætitiâque, cùm ob suam probitatem, tum ob KIEI odium, exceptum fuisse, ut, ad quamcunque se regni plagam conferret, alij aliâ Sinarum in ditione positi, interea grave sibi ducerent, ejus ceu sideris benigni adventu se ad spectûque fraudari. Quacunque incedebat, omnes extremis digitis pedum, ut Sinicâ phrasi utar, insistentes, erectisque capitibus venientem præstolabantur. Exercitus ejus tantâ modestiâ huc illucque comiebat, ut amicos potius mercatores, quàm milites rapinis assuetos diceres. Hinc studia populi promeriti, quacunque transibant, obvios passim civium, ac præcipuè puerorum greges habuere, oryzam & ceteram annonam ultro gratisque offerentium, & in militem tam amicum, tam abstinentem obsequijs certantium. In tantâ rerum tranquillitate unus LOPEUS ausus

Modestia militum grata.

fus est in TANGUM arma movere, nullâ aliâ causâ, quàm regnandi cupidine. At enim levi pralio victus captusque, bonorum omnium & vitæ ipsius jacturâ, temeritatis pœnas dedit. Rebus ita compositis nihil optimum Imperatorem gravius affecit, quàm metus, ne apud posteros affectati regni notam incurreret, tanquam inde legitimo ejus herede per scelus ejecto. Quâ de re sæpe cum proceribus colloquens, ter volebat se abdicare imperio. Sed nusquam regiæ modestiæ relictus est locus. In sententia nihilo secius perseverantem, è præcipuis purpuratorum unus denique consolans, Calum, inquit, homines ita creavit, ut propriam cuique agendi, quæ luberet, libertatem indiderit. In quâ animorum diversitate si nemo sit, cujus nutu omnes intelligant se gubernandos; totum orbem perpetuis dissidentium inter se bellis & opinionibus turbari necesse est. Huic malo ut Calum provideret, reges nobis dedit sapientiâ & usû rerum eximios, qui mortalium libidines, odia, contentionesque compeſcant. Etiamnum KIEUS regnaret, si virtuti apud eum locus fuisset. Nunc ubi privata potius voluptati, quàm publicis regni commodis operam dedit, iniquus populi vexator, quem varijs tormentis enectum aquâ & igni delevit, nullius culpa reum; Calo placuit, illo sublato, te virum fortem, prudentem, patriâq; amantem rebus præficere, cujus virtute speramus regna omnia ad frugem revocanda, præsertim cum nemo ignoret, YUÏ ducis optimi præcepta, mores, ac documenta te sequi. Noli itaque hoc decus abjicere, non à te questum, sed à nobis Calo jubente tibi reuerti obrusum. Quod si ad gentis tibi subjecta utilitatem converteris; causam non habebis, cur famam iniqui regis in posteris formides, qui ut tuas virtutes, ita priora vitia ex iisdem annalibus discent. Plura in hanc rem addidit, quæ liber XUKING habet; ego studio brevitatis omitto.

Tangus præ
modestâ unis
se regno abdicare.

At necdum Imperator de veteri sententiâ demotus respondit in hunc ferè modum. Est hæc à cali supremo Imperatore generi humano imposita atque inusta lex, ut, qui ad naturam vivit, in ejusque conquesto instinctu, is demum capeſſat sceptrum reliquisque præsit. Ego quod KIEUM è fastigio dejecerim, id Calo jubente factum, cui refragari nefus duxi. Nunc ejus imperij religione exsolutus, ad alterum, qui me sit melior, respiciatis censeo. Ego me à sorte finibusque contentus, vel idcirco ab hoc honore abhorreo, quod ei populo imperandum intelligam, in quo mali multi sunt inter paucos bonos. Regnum est instar agri triticeï, in quo frumentum multo lolio & avenâ corrumpitur, aut orizâ plurimis pa-

leis

leis immista. Igitur tanta multitudini regenda me imparē sentiēns, ne in cælum offendam, vereor, si provinciā me illā supra vires onerem. Ad imperij nomen haud secus atque ad ingentis præcipitij conspectum exhorresco. His auditis Præfecti & magistratus omnes eum denuo consolari, atque ad eò non alium Imperatorem sibi destinatuos religiosè affirmare; simul omnem operam opemque polliceri. Pertinaci pietate victus denique Tangus imperium tyranno ereptum accepit virtute ac modestiā imperantem perpetuò sequentibus. Hinc summis infimisque charus, æquitate, liberalitate, comitate omnes sibi devinxerat. In quibus illud palmarium, quòd aurifodinas in montibus, quos HENG appellant, qui PEKING à provinciā Xansi separant, repertas promiscuè populo utendas sine tributo concessit; nullo inde quæstu in ærarium suum redundante. Proxima cura fuit, sanguinarias KIEI leges abolere, sufficerèque alias, quas etiam amarent subditi. Quò factum est, ut non hi modò, sed & reguli omnes eā æquitatis famā commoti unā cum suis se illi ultro subjicerent. Habuit TANGUS inter ministros JYNIUM nomine, supremum militiæ Præfectum, qui armis juxtà consiliisque juvans Imperatorem, magnitudine animi & fortitudine, prudentiā item, & in illum fide apud Sinas eximius habebatur. Quæ de singulis nec ea pauca, memorare possem; consultò prætereo. Porro TANGUS initium anni Lunam primam solstitio hiemali viciniorem deinceps esse voluit. Ut sibi suisque identidem essent & è re natā præsto in palatio documenta melioris vitæ, in vasis utensilibus gnomas ad eam rem appositas insculpi jussit. In eā supellectili ante alia pelvis erat, quam ipse ad abluendam aquā calidā, ut Sinæ solent, faciem adhibebat; in quā hæc epigraphe legebatur, omni hominum ordini amplectenda, *In dies te renova, & iterum eodem die te renova.*

*Mos lavandæ
vultum.*

*Tangi pietas
in cives.*

Sed ejus pietas erga subditos in unā re omnium maximè enituit. Cùm enim ingens esset toto septennio terræ siccitas, nullā interim de cælo aquā veniente; itum è superstitione gentis ad sortem. Ea sic decrevit, ut unius hominis precibus ac morte cælum omnium vicem placaretur & remolleceret. Quod ubi ad TANGUM relatum est, *Pluvia,* inquit, *ut commune bonum populo, cui præsum, à cælo datur. Eam si fata jubent ab uno pro cunctis exorari; me potissimum instans calamitas manet. Locum omnium tenenti convenit, omnium causam agere. Qui prod. sse debet omnibus, nocere nemini potest. In me igitur incumbit culpa fato-*

rum; quorum iustum si fas non est vitare, honestum erit pro publicâ salute vitam meam impendere. Sub hac jejunium sibi indicit, cæsarie unguibusque, quos promittere apud Sinas non leve nobilitatis signum & ornamentum est, praecisis, nudis pedibus corporéque cinere terraque consperso, hac prece se cælo piacularem victimam devovit. *Inscitiam aut scelus meum, obsecro te supreme cæli Imperator, ne populus luat. Mihi te iratum habeam, modo parcas innocenti patriâ. At si ego fortè malè meos guberno, si domi meæ luxum splendoremque iusto majorem tolero, si adulatoribus alienamque famam obireclantibus aurem nimis patientem commodo, meum id crimen est, me cælum ad pœnas deponat.* In hunc ferè modum sexies cæli dominum obtestabatur, cum repenti ingentibus procellis effusus imber longè latèque terras summâ omnium lætitiâ rigare cœpit. Scires TANGI pietate factum, ut in imperio penes TANGIANAM exinde familiam esset tam diuturna successio. Annis namque sexcentis & quadraginta tribus eum non intermissâ serie sunt è suâ stirpe secuti septem omnino & viginti; vitijs ac virtutibus promiscuè insignes, prout cuique voluptas aut respublica magis cordi sunt.

SECUNDUS IMPERATOR TANGIUS.

Imperavit annis XXXIII.

Magni illius TANGI è filio nepos hic fuit: initio regni avo vir-
tutibus longè dispar, ejus documenta leges, & gubernandi
rationem vel ignoravit, vel neglexit. Utur est JYNIUS, cujus
operâ in belli pacisque negotijs Tangum fuisse usum, suprâ diximus,
vir summæ authoritatis, ut incautum juvenem ad bonam frugem tra-
duceret, sæpe hujusmodi verbis usus est. *Fortuna calòque non semper
fidendum; nec uni eisdemque concessum perpetuò imperium. Id, ubi virtus
abest, corrumpere necesse; at illa comite, quæta Imperatoris erunt omnia,
virtute collapsâ ut plurimum ruunt imperia.* Hæc, inquam, & similia
liber XUKING nobis suppeditavit, ne quis conficta suspicetur.
Sed ad irritum cecidit hæc philosophia, obstinato ad meliora juvene.

I

Tum

*Insignis fides
in Imperatore
viro.*

Tum consilium cepit JYNIUS, in quo audaciâne magis mirer, an summam fidem, nescio. Quippe veritus, ne unius socordia toti imperio perniciem afferret; prope avi sepulchrum in domo ad id exstructâ Imperatorem velut captivum includit, ipse tutelæ nomine imperium gubernat. Res mira dictu! juvenem fortunæ suæ securum, & quicquid libéret, pro licito judicantem, ipso triennio eoque amplius ibi detentum, & assiduè ad avitæ virtutis imitationem incitatum, ad eum demum fregit, uti prioris vitæ pœnitens, avo jam moribus esset similior quàm sibiipsi. Raro prorsus exemplo. Pauci enim sunt imperando meliores, peccandi licentiâ à virtutis amore abducti. Multò pronius est, privatæ vitæ modestiam in novâ dignitate dediscere. At JYNIUS nullâ non laude dignus, calcatâ dominandi libidine, cui si obsequeretur, facile potuisset sibi regnum ex toto vendicare, Imperatori optima de se promittenti, imperium restituit, in regiam postliminiò, applausu omnium ordinum, deducto. Ibi tantum abfuit, ut ultionem peteret ex JYNIÒ, ut eum summis etiam honoribus excultum, patris exinde loco diligeret. Magnâ dein omnium approbatione imperium habuit, nusquam ab avi vestigijs deflectens; regulis etiam, qui ejus licentiâ offensi secesserant, ad officium suâ sponte redeuntibus, postquam didicerunt TAIKIEUM novo invento respuisse. In hunc modum restitutam publicam quietem, longa felicitas excepit, JYNIÒ cumprimis adnitente, cujus consilio Imperator omnia moderabatur.

TERTIUS IMPERATOR VOTINGVS.

Imperavit annis XXIX.

*Cyclo 17. anno
18. ante Christi-
num 1720.*

Hic superioris filius nec patri virtutibus impar, ubi vidit JYNIUM decrepitâ jam ætate esse; ne nihil de tanto viro post ejus obitum superesset, KIUTANUM amplæ ditionis Præfectum ei committit iisdem artibus imbuendum, quibus ipse in eum usque diem Imperatoribus bello ac pace tantopere profuisset. Nec spes VOTINGUM nec metus fefellit. Nam & JYNIUS octavo post illius inauguratione-

augurationem anno diem obiit supremum, veris Imperatoris populique totius lacrimis deploratus; & KIUTANUS peritiam rerum gerendarum adeptus. felici successione defuncti desiderium mitigavit. Magno quidem usui VOTINSO fuit; omnia cum domi. tum foris recte atque ordine agebantur. Tantum unius viri virtus valet, si in Principem incidit, veri capax.

QUARTUS IMPERATOR
T A I K E N G U S.

Imperavit annis XXV.

TRES deinceps Imperatores sequuntur, de quibus nihil memoria dignum reperio, præter annum, quo quisque coepit imperare, quoque desijt. Primus TAIKENGUS VOTINGI filius, videtur sine prole mortuus, quippe cui defuncto frater natu minor successisse scribitur.

Cyclo 17. anno
47. ante Chri-
stum 1691.

QUINTUS IMPERATOR
S I A O K I A V S.

Imperavit annis XVII.

TAIKENGUS frater fuit; neque aliud de ipso exstat.

Cyclo 18. anno
12. ante Chri-
stum 1666.

SEXTUS IMPERATOR
Y U N G I E U S.

Imperavit annis XII.

ET hic antecedentis frater, deficiente Sobole sceptri hæres fuit, ex aliâ tamen matre natus.

Cyclo 18. anno
29. ante Chri-
stum 1659.

I 2

SEPTI-

SEPTIMUS IMPERATOR
TAIUS.

Imperavit annis LXXV.

Cyclo 18. anno
41. ante Chri-
stum 1641.

HIC YUNGYEI frater germanus fuit, cujus exordia imperij ostentis præsignia fuere. In ipsâ enim regiâ morus & triticum sponte tantâque celeritate sunt enata, ut septem dierum spatio & morus in arborem adulta fructus proferret, & frumentum jam maturum spicas exhiberet. Præterea putei etiam altissimi præternaturæ legem simul exundavere. Territus eâ rerum facie Imperator, ut proni sunt Sinis ad superstitionem animi, verensque, ne quid sinistra portenderetur, è Præfectis quemdam CHEUM nomine, jubet ex ijs prodigijs in futurum conijcere. Ille prudentissimè, nihil contra veram virtutem portenta posse respondit. *Si gentem tibi subjectam ex æquo bonoque gubernaveris, inquit, nihil erit, quod labefactet felicitatem tuam.* Digna Imperatore, digna cordato consiliario responsio. Nec in irritum cecidit. Quippe salutare consilium secutus TAIUS, totus in virtutem incubuit, & insigni probitatis ac prudentiæ laude majorum suorum quorumcunque famam ad decus æquavit. Illud inter ejus facinora non ultimo loco celebratur, quod ad sustentandam pauperulæ plebis senectutem in singulis urbibus certam de publico annonam constituit. Unde morem illum ad hæc usque tempora fluxisse putem, ut in qualibet civitate Xenodochium exstet, in quo certus senum numerus publico sumtu alatur. Justitia in primis ei curis erat. Quotidie summo manè faciles aures dare ad se venientibus; neque prius è tribunali surgere, quam omnibus, qui se conventum vellent, copiam fecisset sui. Quæ res tenuiorum præcipuè fortunis & innocentia profuit, quæ non raro à potentioribus obteritur; & simul prætorum æquitatem intendit, ab Imperatore vindicari timentium. Ita cum à paucis timeretur, amorem omnium promerebatur. Et, ut Principum exempla in familiares dimanant, eximios aliquot ac præstantes ministros habuit, quorum auxilio ipsos septuaginta quinque annos imperium perpetuò pacatum obtinuit. Nihil portentis in regiâ virtutem audentibus; quâ nullum est potentius adversus omnium terrores amuletum.

OCTA.

OCTAVUS IMPERATOR
CHUNGTINGUS.

Imperavit annis XIII.

HÆc Imperatorum familia regiam hucusque sedem in loco, cui *Cyclo 19. anno*
MAO nomen, in provincia XANSI habuit. Exin ob crebras *56. ante Chri-*
fluminis Crocei exundationes ac damna ei urbi toties illata, *stum 1562.*
in provinciam HONAN factâ migratione in urbe HIAO, ubi nunc
GAOCAM civitas est, consedit. Neque tamen à Croceo, qui tunc
HIAO præterfluebat, discedere placuit, navigationis commodis re-
tento. Et regni quidem initio ad portus muniendos ejusque modi
opera alia otium ei non defuit. Pacatissimum à Patre imperium acce-
perat. Ad ultimum tamen, ut nihil est inter homines perpetuum, bel-
lum, sed breve, sumere coactus est; accolis ad Austrum circa KIANG
fluvium, latronum more, provincias Sinicas invadentibus. Inter in-
gentes prædas multi etiam hominum abripiabantur. Quæ res cum
semel atque iterum eis processisset, ulterioris prædæ spe accensam cu-
pidinem stimulante, latrocinia ac rapinam continuant. Tum verò
CHUNGTINGUS ad bonum publicum respiciens, & tantæ licentiæ
obviàm eundum ratus, missis cum milite Præfectis, impetum prædo-
num ita repressit, ut multo dein tempore nihil tentare sint ausi.

NONUS IMPERATOR
VAIGNIUS.

Imperavit annis XV.

VAIGNIUS CHUNTINGI frater, quindecim annos rerum *Cyclo 20. anno*
potiebatur, nullâ re memorabili gestâ, nisi quòd omnibus cha- *8. ante Chri-*
tus acceptusque fuit. *stum 1549.*

DECIMUS IMPERATOR
HOTANKIAUS.

Imperavit annis IX.

Cyclo 20. anno
24. ante Chys.
anno 1534.

HIC VAIGNI frater natu minor sceptrum adeptus, quòd illè sine prole extinctus esset immaturâ adhuc ætate; ob Crocei fluminis inundationes denuo sedem regiam mutavit, loco editiore delecto ad SIANG, quæ HONANÆ provinciæ olim civitas, hodie KINGTE appellatur. Neque hic quidquam memoriâ dignum gessit; uno tantum filio, quem optimum reliquit, imperij successore felix.

VNDECIMUS IMPERATOR.

ZUIEUS.

Imperavit annis XIX.

Cyclo 20. anno
33. ante Chri.
anno 1525.

IS ZUYEUS fuit, cui post obitum Pacifici cognomen adhæsit, subjectam gentem, quoad vixit, in profundissimâ pace continenti. Quâ in re magno illo adjumento Colai summi Præfecti virtus fuit. Hoc enim nomine Colaum, quod adiutorem seu privatum significat, Sinæ vocant. Quâ voce nos etiam utemur deinceps, ut eum à ceteris, summis item tribunalium Præfectis discernamus. Hujus ergo Colai, cui nomen HIENIUS, virtute ac prudentiâ effectum, ut reguli beneficiariorum omnes, nec pauci dynastæ summo consensu & amore pari ZUYEUM ut Imperatorem amplecterentur; promptissimi semper ad reverentiam obsequij.

Et si verò jam supra de regulis ac dynastis illata mentio est, quales fuerint & unde; hoc tamen loco denuo notari velim, eos omnes ex imperatoriâ stirpe vel filios, vel nepotes fuisse. Nam unâ in familiâ penes unum duntaxat suprema potestas erat; reliqui dignitate regulorum

gularum insigniebantur, attributâ ditioe & vectigalibus, quæ splendorem generis non offuscarent. Sed deinceps nonnullos dicemus, quos huic ordini merita sua extra ordinem inferuere. Id adeo sub hoc Imperatore factum, qui HENIUM hac dignitate primum donavit, nunquam tamen à se abire passus, quo carere non potuerat, suoque regno ante omnes fideli.

DUODECIMUS IMPERATOR.

ZUSINIUS.

Imperavit annis XVI.

ZUSINIUS ZUYEI filius in aditu imperij iurgiorum materies fuit; &, nisi obviam esset itum in tempore, jamjam in bellum gliscentium. Magna patruos inter ac nepotes pro regno contentio fuit. Illi tanquam ætate priores affectabant imperium; hi paternam successionem jure naturæ fulciebant. Litem diremit HENIUS usu rerum & autoritate pollens, & à ZUSINIO, factione utraque omisâ, pronunciavit. Sed his paria, imò pejora suis quæque locis referentur, ab unâ dominandi libidine, quæ nec sanguine junctis parcit, & omnia pro utilitate dispensat, orta. Hujus tamen imperium, ubi cognatorum lites consenuere, perpetuâ pace floruit.

Cyclo 20. anno
52. ante Chrdq
Anno 1406.

DECIMUSTERTIUS IMPERATOR

VOKIAVS.

Imperavit annis XXV.

Hic per vim illatis contra nepotem armis imperium obtinuit, injustam quidem illud, diuturnum tamen & felix. Ejus filium, quem sibi successorem destinaverat, spei & ambitionis irritum nepos ejecit, ut ei præclusa esset in præsens omnis ad imperium via.

Cyclo 21. anno
5. ante Chrdq
Anno 1409.

DECI-

DECIMUS QUARTUS IMPERATOR
ZUTINGUS.

Imperavit annis XXXII.

*Cyclo 21. anno
33. ante Chri-
stum 1464.*

ZUSINI Imperatoris filius secundò genitus, VOKIAI nepos, eum patruo regnante se præbuit, ut ab ipsomet quamvis sine spe mutæ pietatis, & prærepto per vim imperio haud dubiè infensus adhuc ipsi, tamen diligeretur. Tanta vis est virtutis, ut etiam hostes, qui cum dissimulantur injuriæ, saepe pejores fiunt, alliciat ad diligendum. Solers & ad futura prospicienda sagax, ita suis rebus moderabatur, ut patruo mortuo mollis ei esset ad imperium accessus, sine vi, sine armis solo, uti dictum, filio ejus excluso. Illud quâ prudentiâ est adeptus, eâdem ad finem usque retinuit; summæ moderationis exemplum posteritati relinquens. Nam cum filio dare aditum posset ad successionem; procerum judicio permisit, facerent quod è republ. ducerent esse. Quo illi præterito NANKENGUM VOKIAI filium ad imperium ab exilio arcessivere.

DECIMUS QUINTUS IMPERATOR.

NANKENGUS.

Imperavit annis XXV.

*Cyclo 22. anno
5. ante Chri-
stum 1433.*

Quanquam non caruit turbis ea successio; cum magistratus NANKENGUM retinerent, præfecti ex adverso NANKENGI filium mallent. Et discordia in bellum exijt; in quo factio, quæ pro NANKENGO decernebat, superior fuit.

DECI-

DECIMUSSEXTUS IMPERATOR
Y A N G K I A U S.

Imperavit annis VII.

YANGKIAUS NANKENGI frater per vim & ipse imperium invasit, eliminatis nepotibus. Hæc dominandj libido & inter patruos ac nepotes rixæ, parum absuit, quin agnatam huic familiæ successionem extinguerent. Quippe belli dissidio à se invicem distracti totum miscebant imperium. Magistratus Præfectique in factiones discesserant; rem suam quisque gerere, atque ad eorum causam acclinare se, à quibus opes honorésque sperabant. Regulis quoque beneficiarijs fluxa fides, cum priscam Imperatorum simplicitatem desiderarent, imperium primò timidiùs, mox palàm aspernantibus. Pari licentiâ tributa, quæ quotannis ferre soliti erant, jam recusare audebant. Quare imperio in varios quasi potentatus, qui sui juris essent, distracto, in pejus omnia ruebant. Actum fuisset de Imperatrice domo, deque imperio universo, nisi fluentem rempubl. restituisset Imperator, quo de nunc dicendum.

*Cyelo 22. anno
30. ante Chris-
tum 1408.*

DECIMUSSEPTIMUS IMPERATOR
P U O N K E N G U S.

Imperavit annis XXVIII.

PUONKENGUS igitur YANGKIAI frater, ubi gubernacula imperij tractare coepit, rempubl. cognatorum maximè ambitio-
ne perculsam atque afflictam excitare aggreditur. In ambiendâ potestate à se quoque peccatum non diffitebatur, læso neporum jure; ne ramen exemplum suum prodiret ad alios, cavebat diligenter. Principio igitur imperij nihil priùs quàm de legibus actum. A T A N-
G O ejus proavo quondam latæ postquam alibi constitutâ regiâ, & ipsæ simul translata, velut in peregrino & ignoto solo elanguerunt. Eâ
K igitur

*Cyelo 22. anno
37. ante Chris-
tum 1403.*

igitur ad MAO denuo reductâ, cives, quò proniùs hanc mutationem acciperent, tum scripto, tum coràm hortabatur. Deinde imperatoriam familiam antiquato XANGÆ nomine YNIAM indigetavit, à provinciâ, è quâ prodierat ad fastigium. Præterea totus in eo fuit, ut optimos quosque amplissimis officijs quâ domi, quâ foris excoleret. Seditiosis nusquam locus erat. Denique huc maximè incubuit, ut gubernandi ratio, quâ usus erat TANGUS, ejusque mores imitatione reviviscerent. His conatibus prolixè fortuna favit. Nam & ad pristinum statum familia, & reguli beneficiarij dynastæque omnes ad obsequium atque comitia publica rediere; non aliâ re magis eos quàm virtute Imperatoris invitante. Salutare decretum, quo cavebat in posterum, ut Imperatorum filij succederent, discordijs tandem finiendis, è quibus tot exstiterant mala, successu caruit. Cùm enim ipse nullum suscepisset heredem, imperium fratri morte cessit.

DECIMUS OCTAVUS IMPERATOR
SIAOSINIUS.

Imperavit annis XXI.

*Cyclo 23. anno
5. ante Christi-
sum 1373.*

Siaosinius PUONKENG I frater nullâ re par illi vel conferendus, per socordiam rursus imperij statum jam meliorem tantùm non pessumdedit. Mollis & voluptarius, quo loco esset respublica, quidque à Præfectis ageretur, adeò pensi nihil habuit, ut ne audire quidem vellet; unis voluptatibus obediens. Quibus ne à quoquam intercederetur, summam rerum assentatoribus crediderat.

DECIMUS NONUS IMPERATOR
SIAOYEUS.

Imperavit annis XVIII.

*Cyclo 23. anno
26. ante Christi-
sum 1352.*

Hic SIAOSINIUS pater imperium unâ cum luxu, socordiâ atque desidiâ quasi per manus tradidit. Liberali quidem præceptorum

ceptorum disciplinâ educatus est à puero; sed ut primùm ab ijs liber & sui juris, rei Sinicæ arbitrium obtinuit; salutaria monita oblitus, & tanquam laxatis libertatis habenis, vestigia patris ingressus purpuratis insuper assentando virtutis nondum adultæ nervos elidentibus, libidine, inertia, levitate insignis fuit. Usque adeò in malum proni sumus, metu soluti; maximè si mali laudatores accesserint. Hujus memoriam illustravit utcunq; filius imperij ab eo relictus heres; quo fortasse meliorem admirabilioremve Sinæ non habuere. Id adeò nunc videamus.

VIGESIMUS IMPERATOR UUTINGUS.

Imperavit annis LIX.

Adolescens patrem morte amisit; quam insolitâ tristitiâ ac dolore luxit, nullum signum gratæ voluntatis in eum omittens. *Pietas enim, ut supra ostendimus, præcipuè adversus parentes mortuos Sinis semper sanctissima fuit. UUTINGUS ergo, ut palàm faceret omnibus, quâ esset erga demortuum parentem observantiâ, Canpuono, Colao suo seu adjutori tradidit imperium. Ipse prope sepulchrum paternum exstructâ ædiculâ toto triennio delitescens, non inerti tamen otio interim marcebat; sed quæ optima gubernandi ratio, quæ virtutes ad eam maximè necessaria, secretâ æstimatione pensabat. Silentio, quod mirere, tam severè addictus, ut ne verbum quidem eo tempore cum quoquam loqueretur. Omnis ei sermo cum Cælo solo fuit, præter virtutem ab eo nihil opranti. Sed nec soluto luctûs obsequio in palatium reversus loquebatur. Cujus silentij pertinaciam demirati ordines atque magistratus denique alloquendum, censuere. Adeunt igitur ad illum unâ omnes; è quibus unus omnium loco hac oratione usus, Sapientes, inquit, & altâ quadam mente præditos, virtute velut humana vita regulâ cumprimis decet, alijs rectâ vivendâ speciem esse. Quod cò magis, Imperator, tibi faciendum, quò altiore solio emines, virtute ac sapientiâ singulari, & à Cælo datâ conspicuus, oprimo publico, summâ tui nominis commendatione. Sed hanc laudem facili*

*Cyclo 29. anno
54. ante Christi
sum 1324.*

*Pietas in de
functum pa-
trem.*

*Regis diuturnum
silentiû.*

factis adhuc, non perinde dictis implevisi. Loquere oportet, quod unum deest laudibus tuis. Qui præest omnibus, quomodo dicto audientem habebit populum, si tacet ipse semper, & cuncta dissimulat? Facta tua quamvis usquequaque clara, nisi animentur voce, nec vim nec imitationem habent. Ergo tandem loquere; ab ore tuo pendemus omnes, & optamus simul, ut, quemadmodum factis adhuc, ita in posterum dictis exemplum nobis fias.

His auditis Imperator conticuit. Non quasi offenderetur; sed quia morem suum sequebatur, ut scripto responderet. Illud autem erat huiusmodi. Scio meas partes esse, ut rectè atque ordine omnia dispensem ac disponam. At veritus, ne imbecillitas mea longè deflectisset a majorum meorum virtute; simul & scientiâ recti; obstinatiores fui ad silentium. Interea cum à supremo Imperatore supplex contenderem, ut ea suggereret mihi, quæ ad rempub. bene administrandam sunt necessaria; obsecrationem meam haud aspernari visus est, oblatâ per somnum specie huiusmodi. Videbam enim hominem formâ statâ, cuius imago tam fideliter animo infixâ hæret, ut si quem similia lineamenta gerentem obviam habeam, facile agnitus sim. Illum supremum Præfectum cooptare monitus, consueque indixi silentium mihi, quoad eum invenero. En ejus figuram in tabellâ depictam eo prorsus modo, quo à celo est objectâ mihi, vobis represento. Ite, ac certos homines, qui eum conquestivè vestigent, quoquo versum dimittite. Dictum factum. Denique repertus in pago quodam Fv dicto faber cæmentarius Y E U S nomine, pictam faciem ad vivum exhibuit. Hic ergo ad Imperatorem adductus, & in experimentum prudentiæ varijs quæstionibus tentatus statim ostendit, quàm longè corporis habitum animi bona superarent. Nihil vulgare, nihil medium in eo cerneret. Jussus enim aliquid pro publico dicere, de bene morato & bene constituto imperio, de negotiorum ac munerum diversitate, de Regis & civium officijs mutuis disertè perquam atque enucleatè disputavit. Quibus magnâ cum voluptate auditis Imperator illum affatur in hunc modum. Enge, quod bene vertat, Y E E inter omnes Præfectos & magistratus meos tu primus esto. Accipe dignitatem, qua manifesto Cæli judicio & favore contigit tibi. Præceptoris loco mihi eris, nec à meo unquam latere discedes. Hortare, doce, quoties opportunum tibi videbitur; discipulum manè, vesperi, hoc est, semper, dicto audientem habebis, semper majores in virtute progressus optantem. Speculum crede me, continenter abs te poliendum. In profundo flumine periculose me titubantem puta; tu navis, tu nauclerus esto. Ego sum instar siccitatis agri; tu instar opportuna

opportuna pluvia pectoris tui fontes aperi, & salutaribus præceptis animum meum humecta. Medicinam, ubi erit necesse, quamvis amaram adhibe. Non proficiunt ad satietatem medicamenta, è quibus voluptas queritur. Quare peccanti ne parce; & adhibita Præfectorum reliquorum ope sic tecum age, ut exemplum perfecta cumulataque virtutu, qua in TANGO avo meo effulsit, in me renovetis. YEUUS imperatorem sub hæc dicta veneratus è more gentis, Scire, ait, quid rectum sit, haud est difficile; sed facere, quod rectum scias, difficillimum. Nam, ut arbor novella directè in alium surgit, si ad aliquod adminiculum admittitur; ita si rex aure secundà excipiat, qua à fidis ministris monetur, facile nominis sui sanctitatem tuebitur, habebitque intentos simul ac promtos ad nutum omnes. Sed nimis longum faciam, utique supra compendij modum, si memorem omnia, quæ de YEO traduntur. Illud tamen hinc licet obiter discas, sub vili lacernâ ingentem nonnunquam animum, magnamque sapientiam latere. Hoc igitur adjutore in imperio multis annis pax fuit tranquilla. Accidit inter hæc res parva quidem, memoriâ tamen haud indigna. Fortè Imperator in avorum suorum aulâ sacris operabatur; cum gallina silvestris superfiliens ansam vasis, quod ad incendendos odores præsto erat, feritatis oblita, impavidè singultire cœpit. Id in triste omen acceptum ab illo, nequid fortè à se violatum esset atque commissum, metuente Quare diligenter in seipsum quæsit, si quâ tenuisset iter à virtute deviû; rectè statuens, ubi causâ publicæ calamitatis consistit in personâ principis. medicationem à capite ordiendam. Hunc talem cum se præberet Imperator; pietatis suæ famâ ad longinquâ etiam loca manante, in omniû animos influxit. Dynastæ quidem, qui ad fines Sinæ occidentalis colebant, ultro seque suasque ditiones sub ejus imperium subjunxere, constrictis Sinico more capillis venientes cum interpretibus, amplissimisque donis. Quos omnes Imperator amicè acceptos hortabatur, ut in Sinarum mores atque instituta & immigrarent ipsi, & in suas ditiones inducerent. Id si fecissent, gratius sibi fore, quàm si sua omnia ei adcerent.

Ita diutissimè prosperis rebus, ne felicitas esset perpetua, intercessit impotens aliunde dominatio. TIEYUS quidam è regulorum grege, præcipuâ crudelitate imbutus, potestati suæ obnoxios tyrannicè habuit. Eorum sortem miseratus Imperator, monito primùm, sed ad legitimum imperium contumaci per Præfectos suos indixit bellum. Id annos omnino tres variâ fortunâ & ancipiti Marte tenuit;

donec tandem ad justiciam causæ respexit victoria. Victum regulum ad se venire jussit Imperator, optimisque præceptis traductum in melius, in integrum restituit; bello ac pace victor, sed majore in istâ, quàm illo gloriâ,

VIGESIMUS PRIMUS IMPERATOR.
ZUKENGUS.

Imperavit annis VII.

*Cyclo 24. anno
53. ante Chri-
stum 1267.*

ITa tranquillatum à patre imperium ZUKENGUS per manus accepit, tenuitque, licet paternæ felicitati, ut & virtuti longè impar. Nec aliud de eo, quod addam, habeo.

VIGESIMUS SECUNDUS IMPERATOR
ZUKIAUS.

Imperavit annis XXXIII.

*Cyclo 24. anno
6. ante Chri-
stum 1258.*

Hic ZUKENGI frater fuit, & ab hoc & à patre multò magis degener, superbâ, quâ præ se despiciebat omnes; tum libidine vagâ & inconstanti, ut cum Sinis loquar, insignis. Quibus maximè vitij istius familiæ robur concussit, ad imperij reliquias penitus subruendas relicto filio, patrem malis artibus non æquante, solum, sed etiam superante.

VIGESIMUS TERTIUS IMPERATOR
LINSINUS.

Imperavit annis VI.

*Cyclo 25. anno
53. ante Chri-
stum 1225.*

EO enim mortuo, ut voluptatibus se dederet impensius, imperij negotia præfectorum commisit arbitrio, nihil penitus habens, quic-

quicquid agerent. Nec mirum. Ipse, quid ageret, ignorabat, libidinis mancipium; à quâ ita captus erat, ut in ætatis flore nimîâ venere sibi mortem accelerârit. Sine prole decessit, imperio ad fratrem devoluto.

VIGESIMUS QUARTUS IMPERATOR K E N G T I N G U S.

Imperavit annis XXI.

Penes hunc potestas unum & viginti annos fuit. Quomodo eam habuerit, aut quid egerit, nil proditum invenio.

*Cyelo 25. anno
39. ante Chrdg
Anno 1219.*

VIGESIMUS QUINTUS IMPERATOR. U U Y E U S.

Imperavit annis IV.

UYEUUS KENGTINGI filius, homo scelestissimus & sacrilegus idololatriam invehere voluit, & homines, ut numen, adorari. Fortè hominem quendam ignotum perinde ac vanum obviâ habuit; à quo nescio quibus præstigijs delusus, ab omnibus eum velut deum sive spiritum haberi jubet. varijs artibus ad gloriam ei conciliandam usus. Inter alias hac etiam indoctæ multitudini imposuit. Homines aliquot ei convivere jussit, ac de re magicâ exquisitis rationibus cum eo certare, ut illius offucijs victi & divinum aliquid in homine suspicientes, nomen ipsius ubique celebrarent. At sæpe risum potiùs præstigator, quàm laudem tulit. Quippe non modò nihil divinum, sed nec mediocris in eo sagacitas erat. Identidem igitur à vero deerrans & victus ipse, Imperatori stomachum movit, tam longè à destinatione suâ se lapsum frementi. Nec diu factum; quâ levitate hominem deum putârat, eadem abjectum, & probris omnibus maledictisque vexatum interfecit. Iram deinde in cælum vertit, ut à deo suo aversum, sagittis ipsum petens. Atque ut sauciâsse crederetur spiritus cælestes, saccos tres penetrabiles rubro liquore plenos suspens.

*Cyelo 25. anno
60. ante Chrdg
Anno 1198.*

*Cælum sagittis
petitum.*

suspendit in aëre, qui specie cruoris inde rorantes, essent indicio, deum ac spiritus esse reverâ peremptos. Sed qui stolidè Cælum atque sacrilegè petijt, è cælo, dum esset in venatione, non bruto ictus fulmine interiit. A Sinis omnium flagitiosorum postremus & exlex inde dictus, ita animum inducentibus, non nisi sceleratos & perditissimos percussit de cælo, bonos innoxios esse. Tradunt etiam idcirco superis infestum fuisse, quòd fortuna nonnunquam suis rebus obstante uteretur. Hinc in ultionem amens excanduit, & Cælo se imperare posse credens, qui in homines dominaretur.

Eodem tempore, quæ ad Orientem vergunt insulæ perquam frequenter habitari coeptæ à Sinis, eò colonias ducentibus.

VIGESIMUSSEXTUS IMPERATOR

TAITINGUS.

Imperavit annis III.

*Cyclo 26. anno
4. ante Christi-
sum 1194.*

TAITINGO UUGEI filio continens cum YENE regulo intercessit bellum; quod morte præoccupatus, non confecit. Ceterùm YEN regnum erat, ubi PEKING hodie, in eadem nempe provinciâ.

VIGESIMUSSEPTIMUS IMPERATOR

TIYEUS.

Imperavit annis XXXVII.

*Cyclo 26. anno
7. ante Christi-
sum 1191.*

TIYEUS TAITINGI filius imperium unâ cum bello propagando per manus accepit. Quia & novum subinde natum, ut ipsi felix sic YENI exitiale fuit. KILIEUS enim TAITINGI legatus bello strenuus, hostilibus copijs, quæ tres exercitus æquabant, deletis, captis totidem eorum ducibus, regnòque YENIS occupato, exutum potestate regem in ordinem redegit. Quâ victoriâ lætus Imperator, collaudatum KILIEUM Reguli beneficiarij dignitate exornat, ignarus, quantam familiæ suæ pestem arcesseret, nec in impetu gaudij

gaudij futura prospiciens. Eam dignitatem **KILIEUS** septennium tenuit. In cujus demortui locum **CHANGUS** ejus filius subrogatus, postquam egregia ejus virtus enituit in bello, & Imperatori probata; regnum perpetuæ successionis fiducia sibi ab eo traditum promovit ad posteros. In his primum anno quàm imperare **TIYEUS** coepit, tertio & vigesimo **FAM** genuit, quo de multa infra, ubi de proximo Imperatore dicam.

At **TIYEUS** tres sustulit filios; è concubinâ duos, è reginâ, hoc est, legitimâ, unum. Huic tamen ad successionis prærogativam tori sanctitas primò nil profuit. Imperator enim morti jam vicinus, consentiente Reginâ, quod est inauditum in Sinicâ muliere exemplum, legitimo posthabito spurium natu majorem destinabat imperio. Non amore, aut odio alterutrius patris, sed quia legitimi terrebat eum ætas, sceptris adhuc immatura. Præfecti tamen uno omnes consensu intercessere, negantes alium succedere passuros, quamdiu esset, quem leges subrogarent. Sed hi quoque nesciebant, quantam imperio, quantam sibi contumacibus suffragijs perniciem struerent. Quantò namque melior & innocentior **VICIUS** è concubinâ genitus, tantò nequior improbiórque **CHEUS** legitimus postea fuit. In rem præsentem veniamus.

VIGESIMUSOCTAVUS IMPERATOR CHEUS.

Imperavit annis XXXIII.

CHEUS in vitis parentibus protractus ad culmen est; ingenio præceps, & cui non minor vanitas inerat, quàm vecordia. In verbis plus astutiæ, quàm prudentiæ; quæ scires ad hominum vitandas reprehensiones scelerâq; regenda virtutis colore, composita. Corpus robustum ac supra ceterorum hominum modum, Videndi audientiæque vis exacuta; in primis delicijs, inermi manu feras capere. His artibus sibi placebat unice, alto supercilio despiciens alios, & præ se nihil ducens. Ad hoc usque tempus regiâ luxuriæ ignarâ, inter virtutes frugalitas reponebatur. Hic ad augendum splendorem majestatis, vasa eburnea ministrandis cibus; bacillos item, quæ Sinæ, cum accum-

*Cyclo 26 anno
44. ante bri-
sum 1154.*

L bunt,

bunt, hodiè que utuntur, ex eadem materiâ factos primus adhibuit. Quo audito K I C I U S illius patruus dixisse fertur. *Qui gloriam captat ex ebore, lutea vasa sine dubio aspernatus optabit magis pretiosa. Qui verò gaudet his pretiosis, non vivet oleribus, nec amictum lineum & humilem, neque casam amabit tectam stramine. Ni malo incipienti obviam eatur in tempore, luxum hiantem nec totius orbis explebunt opes.*

Ingens & pretiosa turris.

Uxorem habuit T A K I A M, omnium penè malorum vel aurorem, vel administram. Ea ut formâ ceteras mulieres: ita nequitia anteibat omnes. In cujus gratiam cum nihil non faceret rex mulierosus; ex illius arbitrio Præfecti alij officio dejiciebantur, alij necabantur. Totius opes imperij superbiâ luxuque unius mulieris minores fuisse scribunt Sinenses Historici. Hinc acerbissimâ exactione pressa gens gemebat. Inter alia fuit exstructa turris, cui nomen à cervis inditum, è pretioso marmore rubro K I U N G dicto. Portæ lucebant jaspide, quam Y u vocant, achatae nostro non absimilem, multi apud Sinas pretij. Altitudo turris erat cubitorum mille, latitudo milliariae Italici; septem annorum opus. Sæpe suis centum & viginti dierum epulum dedit; Assuero in pompâ paullo quidem minore, sed frequentiore, quasi præludens. Neque nox justitiam faciebat luxui; ob eam causam Changye, sive nox larga dicta, Palatium, alioqui Sinis severè clausum & sacrosanctum, patuit omnibus, adeò impunè, ut in eo non secus atque in foro mercatus instituerent. Hinc non merces modò, sed etiam abominanda quæque scelera eò invecta, nonnullis civitatibus Regulisque beneficiarijs locum ad defectionem aperuere. Sed hoc malum, quia mali principes suorum civium turbas imputant temporî, non sibi, primò non repressum, in sædam sævitiem intumuit. T A K I A namque, ut erat avidissima dominationis, Imperatoris aures continuò pulsare importunis questibus; causam rebellionis à torpore supplicorum arcessere; suadere atque incitare, ut ea intenderet; ipsa denique maritum docere, quorum metu potissimum omnes ubique in officio continerentur.

Crudelis supplicij genus.

Jussit ergo vas quoddam & columnam æneam parari. Hanc adipe oblitam atque candentem, quos morti destinaverat, amplecti coëgit; illud autem ignitum ac ferale rubens manibus sublatum tenere, dum caro solveretur. Quo mœstissimo spectaculo regina cum Imperatore in cachinnum diffusa prolixè oblectabatur.

Ille porrò anno imperij undecimo summos Præfectos tres legit, magnâ

magnâ valentes autoritate, sibi que præsto futuros **CHANGUM**, illum qui ab hujus patre **Reguli** dignitatem acceperat; **KIEUM** & **COUM**. **KIEUS** homo vanus & in appetendis honoribus, quò præ ceteris gratiâ floreret apud Imperatorem, cujus animum probe nôrat, nihil pensi habens, quâ viâ id assequeretur; filiam, quam habebat formâ & ætatis flore spectandam, ei offert ad stuprum. A quo cum abhorrentem puellam videret Imperator (nam cum pulchritudine castimonia quædam naturalis consenserat, quæ gentis virtutum omnium feracis tum felicitas erat) indignatus puellæ constantiam, & amore in odium verso, suis eam ipse manibus necat, & in frustra sectam patri particulatim comedendam obtrudit. **COUS** è tribus Præfectis unus indignitate rei motus & de hoc eum acriter objurgans, oris libertatem è vestigio morte Iuit. At **CHANGUS** pari excidij periculo nequaquam territus, officium **COI** prosequitur, insigni animi robore damnans nefandam feritatem. Hic tamen nescio quâ de causâ mitius habitus, in carcerem conditur. **KIEUS**, qui malis artibus favorem quæsierat, cum filiâ potestatem insuper amisit; documento aulicis, ut, dum vitijs Principum serviendo, imminent gratiæ, timeant, ne amittant.

Credulo epulæ.

Cognito **CHANGUM** esse in carcere, nihil intentatum reliquere cives sui, ut eum eriperent, cujus charitate flagrabant. Itaque Imperatori pro ejus libertate puellam miræ pulchritudinis, discolorum ac prævalentem equum, currus novem, cum suis equis & ornamentis, aliâque offerunt, quæ Imperatori magni sciebant esse. Quibus ille visis primam contemplationem in puellam iniecit, eamque digito designans, *Hic una*, inquit, *sufficere ad CHANGUM liberandum potest; nunc ubi alia tam multa tantique pretij accedunt, quid attinet ingrata mora gratiam corrumpere?* Et cum dicto emissum è custodiâ ditioni suæ restituit, adjectis privilegijs nec paucis, nec vulgaribus, quæ ad cultum & dignitatem ejus spectabant. In eis hoc etiam fuit, ut iter facienti liceret cum sagittarijs, securisque & oblongos enses ferentibus incedere. His rebus auctus in dynastiam suam redijt incolumis, cui juste ac legitime, ut antè, præfuit. Lætus potissimum, quod è carcere; sed magis quod ex aulâ tam iniquâ evaserat.

Post hæc Imperator cupiditates palam solvit. Quem **VICIUS** ejus frater causâ, ob quam sceptrum acceperat, admonens rogansque, ut modum statueret licentiæ; posteaquam nihil retulit præter contumelias,

melias, relicta regiâ urbe ad suas ditiones regreditur. Idem K I C I U S Imperatoris patruus tentare cœpit, at æquè incassum; inò parùm abfuit, quin exitio suo. Imperator enim correctionis jam non patiens, nec aliquem irasci vitijs, usu quasi legitimo magis magisque valescentibus, insidias in ejus vitam composuit. Quare ab amicis admonitus K I C I U S, ut subduceret se Imperatoris iræ; *Rectè vos quidem*, inquit. *Nam frustra niti, neque aliud monendo, quàm exitium querere, manifesta dementia est. Cujus, etsi adhuc ita egerim, ut me reum non diffitear; fuga tamen consilium non placet in prasens. Dandum est aliquid nepotis insania; neu fugiendo, populi gratiam sequi videar; & Imperatoris famam majori dedecori atque odio exponam, cunctis fuga causam sciscitantibus.* At ubi cognovit de necandi sui periculo, ut discrimen evitaret, mente se captivum simulabat, neque tamen sic in tuto fuit. Imperator enim fraudem suspicans, misit eum in carcerem; sed quia fatui personam ad veritatis speciem suprâ quàm dici potest, repræsentabat, mortem evasit.

PECANIUS alter Imperatoris patruus, postquam inaudit è regiâ discessisse V I C I U M, K I C I U M que captum; ingressus ad eum in carcerem, *Neque regi suo fidum dixerim, neque fortem*, inquit, *illum, qui metu mortis ea taceat, que loqui convenit. Male animi, heros! si, quia monuisti errantem, mors te manet, felicitatis verticem attigisti.* Hæc ubi dixit, in eventum quemcunque durans animum, intrepidè regiam ingreditur, triduo Imperatorem interpellans. Ille primò ejus vitare conspectum; at, postquam adeò constantem videt, ira in rabiem versâ, ita locutus est. *Sapientibus ajunt septem esse meatus in pectore; juvat experiri, num in PECANII pectore sint meatus totidem; constantiâ suâ se utique sapientem ostentantis.* Nec plura; & PECANIUM necari jubet, extractumque cor crudelissimâ curiositate per risum jocumque rimatur. Illud autem de septem meatibus est vetus Sinarum dictum, ingenij magni capacitatem per eos explicantium.

Neque rabies in patruï cæde consenuit. Vidisse mulierem prægnantem erat occidisse; neque paucis uterum, naturæ partus penitiùs inspiciendæ, unâ cum uxore secare sustinuit. Prorsus alter Nero, nisi tot annis præcepisset facinus, seculis omnibus abominandum. Cum eâdem forte quadam è solario prospiciebat transeuntes vadum. Inter alios duo potissimum, alter senex, juvenis alter, eorum oculos tenere. Aqua erat perfrigida; quam quidem senex celeriter transijt, juvenem

Fida & correctata committio.

Malè compensata.

Crudelis curiositas.

metum frigoris haud obscure professo delicato gradu sequente. Cum admiraretur Imperator, contra fieri debuisse judicans; profligatissima mulier hoc inde provenire respondit, quia senex jam exsanguis & effœtus esset ac naturâ sic ferente frigidus. Juvenem verò abundantem sanguine & calidum reciprocante conflictu frigoris insolentiam ferre molliùs. Ejusque rei experimentum sumere maritum jubet. Proclive ac pronum erat id persuadere, cruoris non minùs quàm uxoris amanti. Vocatur ergo & necatur uterque; insanæ curiositatis, inspectâ etiam ossium vacuitate, victimæ. His talibus factis ingens in se odium civium concitavit. Sed ille nihili æstimans homines infensos sibi; stolidè jactabat se à Cælo electum, Cælo se curæ esse, nec alium ab eo sibi præferendum.

A TAQUIA præterea, quod etiamnum est apud Sinas in usu, primæ absolutæque pulchritudinis censurâ manavit, ut ea demum habeatur pro pulchrâ, cui parvi sunt pedes. Illa cum hoc vitio laboraret quàm quæ maximè, ceterùm incredibili venustate esset; illi tegendo pedes fascijs obligavit. Exemplum secutæ mulieres reliquæ, pulchritudinem deinde in crurum gracilitate tanquam in basi posuere. Quæ opinio ad hæc usque tempora sic invaluit, ut, licet Helenam ostendas, quamprimùm grandiores pedes apparuere, monstri loco spernatur. Iniquissimo naturæ convitio ac pessimo publico, à quo reges etiam ridiculis in rebus cavere debent, quando exemplo, quod descendit à capite, nihil est pestilentius. Alij dicunt non feminam, sed dæmonem sub humanâ specie latentem TAQUIAM fuisse, affictis caprinis pedibus, quos proinde fascijs tectos nunquam nudaverit. Et hoc est hodièque in more positum, ut perpetuò sint tecti feminarum pedes. Sin aliter accidat, in summo probro ponitur. Calcei verò, quæ Sinicæ mulieres utuntur, ad eò parvi sunt; ut, si sint ad mensuram redacti, earum pedes vix caprinos excedant magnitudine. Verùm, ut ad CHANGUM redeamus, quem è carcere dimissum, ad suam se dynastiam recepisse paullo supra diximus; fuit ea in provinciâ XENSI, CHEUA dicta. Hic jam pridem à KILIEO patre, quâ viâ virtutem sequeretur, edoctus, modestè in suos, quanquam paucos, dominabatur; legum & juris tenax, pius, majorum natu reverens, justitiâ & æquitate omnes continebat in officio.

Sed quia sæpe jam incidit de Sinarum justitiâ & pietate mentio; quid eis utraque virtus significet, visum est hîc leviter & in transitu attingere.

*Feminarum
Sinensium de-
cus in parvis
pedibus unde
naturæ?*

*Quid Justitia
& pietas apud
Sinas?*

tingere. Justitiæ nomen non arctant ad illam virtutem, quæ est voluntas constans & perpetua sum cuique tribuendi; sed ita laxant, ut eo significetur omnis actio rationi consentanea. Rectè proinde, quod rationi consentaneum, idem & justum dixeris. Pietatis autem nomine non intelligunt solum amorem in Deum, vel in parentes, vel in seipsum; sed in omnes homines universè. Nam, ut justitiam definiunt legem & convenientiam rectè agendi; sic pietatem, rationem, sive modum bene amandi.

His igitur ac multis alijs virtutibus insignem CHANGUM memorant Sinenses historici. Quas inter præcipue fulsit miseratio ac studium adversus juventutem, cujus edocendæ atque ad omnem morum elegantiam educandæ præcepta tradidit. Sapientes nunquam non magni fecit. In hos honorificus esse, his primas in omnibus dare; cibi etiam audiendæ eorum doctrinâ obliviscebatur. Quò factum, ut multi ejus ætatis philosophi eruditionis laude florentes, SINKIAI discipuli, hac ejus comitate allecti ad eum videndum venirent; quos inter PEYUS & XOCUS fratres nominantur. Reguli quoque omnes, quanti eum facerent, satis aperuere, ingenti gloriâ eum afficiendo, suarum controversiarum arbitrum seligendo, denique ipsum Imperatorem præ eo despiciendo. Hinc illi primus ad imperium gradus.

In ceteris duo reguli venerant è terris extra Sinam jacentibus, quâ SUCHUEN provincia cum XENSI est contermina. Hos à multo jam tempore de limitaneis agris atrox controversia distraxerat, cum tandem inter eos ita convénit, ut ad CHANGUM simul irent ambo tanquam ad arbitrum honorarium. Ingressis CHANGIANAM ditionem longè alia, quàm cogitaverant, rerum est oblata facies. Ibi enim vident unum alteri agrum conferendum ultro cedere, in viâ fortè sibimet occurrentes mutuis officijs certare, ab alijs amissâ neminem humo tollere, in palatio Præfectos sese amicè complecti, sine contentione, sine invidiâ suum quemque munus sedulò obire. Irrubere inusitato spectaculo, & *Quid, inquit, de ijs rebus contendimus, de quibus pudori nobis erit coram CHANGO loqui? nec aliud inde quàm dedecus relaturis? Quin ultro conciliamus gratiam?* Dictum, factum; neque hoc tantùm, sed jam alter alteri cedere seriò certabant. Tanta vis exempli aulaeque bene moratæ fuit. Admirabilius est, quod subjungo; cui nescio, an par factum viderit gentilitas. PEYUS & XOCUS, de quibus jam meminimus, KINHOLI cujusdam reguli, filij erant.

Via exempli.

Misa ho inter fratres.

erant. Is moriens minimum natu XOC IUM successorem nuncupavit. Mortuo parente inexpectata inter fratres orta contentio est, cum XOC IUS PEYO, ut natu maximo, cederet regnum, ille respiceret, præcisè negans quidquam se contra voluntatem patris facturum, quæ sibi multò esset antiquior, quàm ætatis prærogativa. Hanc autem ipsam urgente XOC IO, cum PEYUS renitendo nil proficeret, quod alij per ignes ferrumque petunt, ipse fugà declinavit, ad discendam philosophiam accinctus, quo studio unice delectabatur. At fratrem, addictus eidem studio XOC IUS, secutus, necessitatem subditis imposuit, ut tertium fratrem natu medium eligerent. Ergo liberi successionis molestiâ Philosophiæ candidati fratres, audito, quàm Philosophorum amans CHANGUS esset, eodem tempore, diversis è locis ad eum conveniunt. Deinde Fuo CHANG I filio serviunt officiosè, donec per vim occupavit imperium. Tunc enim indignum rati eum obsequio, qui ipse reverentiam ejus per summum scelus exuisset; eà de re in viâ publicâ, equi, quo CHANGUS vehebatur, frenis injectâ manu acriter increpitum, ubi se inanem operam sumere vident, missum faciunt, & in montem XEU YANG digressi voluntariam mortem occupant inediâ. Adeò invisa eis erat violenta ambitio; culpandum quidem CHEUM arbitrantibus, at non idcirco totam ejus familiam imperio spoliandam, ut illud sibi auferret.

*Admonitio
Imperator.*

Fortè venatum CHANGUS ibat, cum in viâ demortui hominis ossa temere sparsa videt. Is aspectus pium pectus commovit; eaque tumulto mandari, se spectante, jussit. Quæ res apud Sinas insolita, magnam ei pietatis famam conciliavit; ut jam Imperator ab omnibus palam expeteretur. Placuit aliquando sortitò ejicere, quam potissimum in venatione feram insectaretur. Monitus, ut non draconem, non cervum, non ursum, non vulpem, non tigridem, sed in obtinendo imperio adiutorem caperet; ad amnis GUEI litus processit. Ibi LIUXANGUM Philosophum eximie virtutis obviâ habuit; & cum eo loquens, exploratâ ipsius sapientiâ, ut cum maximè lætus, Accipio, inquit, omen. *Audivi de patre meo, venturum olim hominem sanctitate præstantem in ditionem meam. Eum esse te, frons, oculi, oratio consentiunt. Ades diu expectate; ac fortunam, in quam tua te virtus vocat, amplectere.* Simul in navim exceptum atque deductum in regiam, toti regno moderatorem præfecit.

Venatio Princeps digna.

Sub hæc reguli beneficiarij quadraginta CHANGUM sibi principem

*Pietas TAI-
PEI in Impe-
ratorem.*

Et patrem.

pem legunt. Ita multum auctoritate, multum opibus auctus, sed haud diuturno potestatis fructu, moritur; heredem regni FAO instituto, licet secundo genito, TAIPEUM enim primogenitum, ad quem jure transibat successio, exheredaverat, reuientem sub arbitrio patris esse, invitantis unam secum in Imperatorem consurgere. Negabat enim subditis hoc in suos reges licere. Non tamen iniquo animo tulit hanc exheredationem; nec, ut saepe fit, injuriam suam blandiens, quicquam eam de re conquestus est, tantum ut patris parceret famam; dilaudatus de hac animi magnitudine mirifice cum a CONFUTIO, tum a reliquis gentis scriptoribus. Et merito. Nam qui maluit excidere jure regnandi, quam vel Imperatorem, vel patrem offendere; is enim verò prodidit exemplum, quod obstupescat & sequatur, quia licet, omnis posteritas, in Imperatorem fidei, in patrem pietatis, diversissimos inter se affectus pulcherrime concilians. Hic deinde fluvium maris filium transgressus, regiones circa HANGEHEU & SUCHEM habitare coepit, duobus inibi regnis YIUE & V constitutis, de quibus infra erit dicendi locus.

*Omina impe-
ris a pisce.*

FAUS ergo ad paterni regni gubernacula accessit anno vigesimo & altero, quam CHEUS imperare coepit. Statum regni praeclare CHANGUS ordinaverat ad inferendum Imperatori bellum magno, sed occulto militum & armorum paratu. Quis FAUS apud se pensitatis, animum ad majora intendit, CHEUM imperio pellere, vacuum ipse invadere cogitans; populi adversus Imperatorem fretus odio, & rei est sententiam gerendae occasione. Neque id Sinarum moribus nefas habetur, ubi dignitatem suam Imperator sœdavit flagitijs. Hinc plerumque in titulum defectionis prætexunt vitia dominantium; speciosum quidem magis, quam probabilem. Nunquam enim populis deerunt causae, si hæc valeat, in suos principes insurgendi. At FAUS etiam a reliquis regulis instigabatur, omnem operam ei promittentibus. Qui primò specie recusantis negavit hoc licere sibi; causatus ad hoc, in incerto se habere, an volente Cælo rem tantam aggredieretur. Interea tamen omnia parat ad bellum necessaria; & postquam satis provisum videt; ipse regulis ultro jam invicem offert operam suam, minimè ambigam amplius esse Cæli voluntatem, ac tempus opportunum, quo iniquus Imperator fastigio moveretur, affirmans. Nec deerant portenta quæ, quid Cælo fieri placeret, explicare videbantur. Cum enim flumen forte trajiceret, piscis miri candoris in navem insi-
luit;

luit; quo non sine omine sublato, Cælo sacrificavit. Superato flumine proficiens ignis è terrâ, regem antecedeat eoque, dum ad palatium rectâ progressus, ibique nativo in atrum colorem verso vocem *Igne loquente.* edidit, quæ imperium illi ac tranquillitatem visa promittere. Quibus aliisque prodigijs erectus, ac præsertim testudinis haruspicio, militem in Imperatorem ipse ducit. Solenne Sinis & olim fuit, & est hodiè- *Testudine.* que, ad sortes & auguria adhibere testudinem; in quâ colorum maculas motusque membrorum diligenter observant, atque etiam emortuæ ossa inspiciunt.

At Imperator ingenti cum exercitu ei occurrit. Septuaginta hominum millia fuisse ferunt. FAUS tantis copijs haudquaquam territus, cum jam utrinque in conspectu staret exercitus, ut suis animos adderet, eos in hunc modum alloquebatur. *Multa quidem militum millia CHAUS habet, numero (fatebor enim) nobis sine dubio superior. Sed in magnâ multitudine majus est periculum discordia, ac facillima inter plurimas voluntates dissensio. Ego, commilitones, etsi vos paucos habeo; de prælii tamen eventu optimè sperare me vosque jubet haud minor, quàm fraterna unanimitas. Hostilem exercitum numero laborantem, obstantemque sibi metipso non est, quod timeatis: non ignari, domui, in quâ galli munus & tantum gallina occupat, ruinam impendere. TACKIAM nostis? pessimo viro pejor femina gallum agit, & impotentissimâ dominatione jus populis, jus ipsi marito dicit, si quod jus tamen inesse potest in summo scelere. Agite, milites, & in hostem unâ mecum ruite. Non erit ardua nobis victoria in eo prælio, cui classicum ex hostili parte femina præcinuit. His dictis descensum in aciem, signisque collatis non diu pugnatum, cum CHEI milites multi abjectis armis ad FAUM transeunt; multi, qui retinebant, in suos ea vertentes tantam edidere stragem, urgente præsertim ex aliâ parte FAO, ut ligna, quæ humi temerè hac illac sparsa, in occisorum sanguine sex stadiorum spatio natarent. Hac victoria FAO quasi per otium partâ, longè alia Imperatori mens erat. Quippe victus à suis met, quî clâm cum FAO conspiraverant, præcipiti fugâ regiam urbem petens, cum primùm pervénit in palatium, Imperatoris insignia circumdat sibi. Mox ignem subjiciens tectis, seipsum vivus exussit, ne in hostium veniret manus; digno sceleribus suis exitu, se quoque judice, reperto. Jámque absorta incendio erat pars regis, quæ tota confedisset in cinerem, nisi esset ignis in tempore sopitus. Fugâ Imperatoris auditâ FAUS non tardiore impetu,*

M

tu,

tu, quàm ille fugiebat, insequitur. Ingressi regiam omnium primæ se offert TAKIA; quam sine morâ obtruncavit gladio. Ita vacuum adeptus imperium, mox à regulis consensu denuo electus, novam domum imperatricem constituit, quam tertiam vocant Sinæ. CHEUA, quemadmodum prior, dicta Imperatores continuâ successione numeravit trecentos septuaginta & unum; unâ stirpe, quod de aliâ vix in omni legas historiâ, in annos omnino octingentos & septuaginta quinque propagatâ.

Hæc familia etsi cognominis est proximè superiori; non est tamen eadem. Id adeo è Sinico caractere simul & significatione, quæ longè diversa, paret. Nam characteres quidem Sinis sunt multi; at voces non perinde. Hinc necessum, ut diversis characteribus expressæ, sæpe in eandem vocem incidant; quod monendum mihi visum hoc loco. Istud autem nomen à dynastiâ suâ, quæ erat in regione CHEU dictâ provinciæ XENSI, retinuit.

